

На сьогодні журналістів умовно можна поділити на дві групи: тих, хто переконують суспільство в тому, що в нашій країні відбувається «русифікація», і тих, хто говорить про «українізацію». Звідси й витікає їхня соціальна позиція щодо двомовності.

В Україні 1960 газет задекларували свою двомовність. Більшість із них виходить російською мовою. Українські газети «Україна молода», «Українське слово», «Літературна Україна» та ін. за поширеністю і доступністю поступаються російськомовним виданням «День», «Аргументы и факты-Украина», «Комсомольская правда-Украина». Причина, з одного боку, інформаційна блокада з боку Росії, з іншого — непопулярність і незацікавленість серед читачів.

Прийняття нових постанов Нацради України з питань телебачення і радіомовлення щодо вживання державної мови в ефірі — шлях до поширення рідного слова. Вони також сприятимуть вирішенню нагальних проблем у сфері культури мовлення журналістів, що є суспільною необхідністю. Але не виключено, що дані постанови будуть розцінені як насильницьке насадження української мови і загострять ще більше конфронтацію між Заходом і Сходом України.

Основне завдання журналіста як формувача громадської думки в умовах білінгвізму полягає в об'єктивному висвітленні проблеми двомовності й сприянні консолідації навколо слова українського народу.

МОВНІ АНОРМАТИВИ У ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі регіональної преси)

Доп. - Рябова М. А., ПР-23

Наук. кер. — к.філол.н., доц. Євграфова А. О.

Дана наукова робота присвячена культурі мовної поведінки журналістів. У роботі розглянуто найтипівші випадки ненормативного слововживання, що були виявлені на сторінках друкованих ЗМІ. Визначено причини появи мовних аномативів та варіанти коригування таких лінгвоутворень.

Ключові слова: анорматив, інтерференція, літературна норма.

Мова сучасних українських ЗМІ привертає до себе увагу багатьох лінгвістів. Це – багатюще джерело для дослідження новітніх тенденцій у розвитку сучасної літературної мови.

Лексична система мови засобів масової інформації – найдинамічніша система сучасної української літературної мови. Загальновідомо, що у сфері ЗМІ найрізкіше і найсильніше виявляються процеси, які характеризують саме життя мовного організму; тут найбільше зосереджені інновації, під якими розуміють новотвори, запозичення, включення в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення або відродженням з минулих періодів розвитку мови. І це природно, адже однією з основних функцій засобів масової інформації є інформативність, новизна [4; 6].

Спостереження за мовою ЗМІ доводить, що журналісти, з одного боку, утверджують, пропагують нові тенденції в лексиці, пропонують їх читачеві чи слухачеві, з іншого – так би мовити, потурають тим тенденціям, які пропонують маси. Але ж ті пропозиції можуть бути позитивними, прогресивними або негативними, непотрібними [3; 206].

Сфера сучасних українських засобів масової інформації засвідчує: мова живе, еволюціонує, і завдання небайдужих до її долі журналістів-інтелігентів – вони ж бо належать до основних творців найрізноманітніших текстів – дбати, щоб мова за цих складних обставин залишалася собою, зберігала свої генетико-типологічні риси [4; 5].

Нормування української мови ускладнюється тим, що тривала русифікаторська політика в рамках радянської тоталітарної держави спричинила низку асимілятивних змін у її системі, які знайшли своє відображення і в практиці кодифікації її норм [8; 498]. Наслідком такої політики стало явище соціальної двомовності, що згубно відображається на культурі та чистоті мовної поведінки українців.

Навіть за сприятливих умов існування української мови білінгвізм породжує інтерферентні явища, які можуть носити поодинокий характер або стають типовими випадками порушення мовокористування в різних комунікативних сферах. Говорячи про джерело порушень літературної норми в українській мові, маємо на увазі явище міжмовної інтерференції. Найчастішим типом інтерференції в Україні є інтерференція між українською та російською мовами, що полягає у перенесенні особливостей російської мови в українську на різних її рівнях і, навпаки, українських особливостей в російську.

Коли йдеться про помилкове вживання росіянізмів, то переважно мають на увазі лексичні росіянізми, здебільшого не беручи до уваги граматичних та ін. Проте варто зауважити, що будь-які росіянізми, вжиті без спеціальної стилістичної настанови, є вкрай небажаним явищем у мові мас-медіа, оскільки вони не просто тиражують помилки, а й руйнують саму структуру української мови. Ці помилки за частої їх повторюваності масовий читач починає сприймати як певну „норму”, як зразок для наслідування [2; 58].

Найтипівішими анормативами у мові сучасної преси є вживання „запозичених” з російської мови лексем. Наприклад: „...Впевнений, що *п'янство* можна спинити лише спільними зусиллями органів влади, правоохоронців, освітян...” (Я. – 2006. – №2. — С. 1). В українській мові слова „п'янство” немає, треба було написати „пияцтво, пиятика (розм.)” . „*Він був красень мужчина: високий, статний, очі голубі-голубі, чорне волосся, яке ледь-ледь посріблила сивина*” (Д. – 2006 –№2-3. – С. 8). Маємо скальковане з російської мови слово „мужчина”, український відповідник якому „чоловік” [6; 425].

Поширеною помилкою на шпальтах газет можна вважати уживання невластивих українській мові активних дієприкметників – бажаючий, люблячий, переважаючий і т. ін. Отже, помилковим є речення „*Ділянки, на яких розміщені зимуючі культури (часник, цибуля та інші), потребують захисту шляхом нагортання снігу*” (ДГ. – 2006. – №2. – С. 26).

Російське слово „зимующий” українською треба перекладати так: „який (що) зимує” або „зимостійкий”.

Через посередництво російської мови великої сили набули конструкції з прийменником по, уживання яких найчастіше є синтаксичною помилкою: „*Безробітні, у яких закінчився строк виплати допомоги по безробіттю, працювали на підприємствах соціальної сфери*” (Д. – 2006. – №2-3. – С. 2). Конструкцію „пособие по безработице” треба перекладати як „допомога у зв’язку з безробіттям [6; 397].

Масовими є також порушення норм орфографії, що свідчить про непрофесійність або неохайність журналістів. Наприклад: „*Зайшли до хати, бо надворі холоднеча, незабаром – водохрещя*” (Я. – 2006. – №1. – С. 3). За Словником української мови в 11 томах правильні варіанти такі: „водохрестя”, „водохреще”, „водохрещі” [7; 722]. У деяких виданнях досі не розрізняють літери „г” та „г’”. Наприклад: „*Міліціонер-хабарник сів за грати*” (Я. – 2006. – №2. – С. 7). У Правописному словнику подається перелік слів з літерою „г’”, зокрема слово „г’рати” [5; 94].

Ми розглянули найтипівіші анормативні утворення, що мають місце на сторінках друкованих засобів масової інформації. На жаль, у пресі спостерігається велика концентрація мовних помилок, незважаючи на те, що журналістські тексти редагуються і виходять у світ уже у виправленому варіанті. Отже, мовна ситуація, яка склалася в Україні, хоча і знаходить собі пояснення, але нічим не може бути виправдана. „Газетяр-журналіст, – наголошував М. Гладкий, – повинен добре знати теорію своєї мови та досконало орудувати механізмом літературної мови, бо інакше вибір його буде вельми обмежений, він ніколи не позбудеться рабського прив’язання до шаблонів, жалюгідного копіювання чужих взірців. Авжеж колоритності, образності та свого індивідуального стилю в малописьменного газетяра бути не може” [1; 155]. Відтак, перед сучасними журналістами постає вельми важливе завдання – бути творцями літературної української мови, дбати про її чистоту та багатство.

Прийняті в роботі скорочення назв ЗМІ:

- Д – „Діалог”
ДГ – „Домашня газета”
Я – „Ярмарок”

Список використаної літератури:

1. Гладкий М. Наша газетна мова. – К.: Державне видавництво України, 1928. – 175с.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика. Редагування журналістських текстів: Практичні заняття. – Львів: ПАІС, 2003. – 544с.
3. Конюхова Л. Основні тенденції в лексиці сучасних засобів масової інформації: позитивні і негативні моменти // Пам'ять століть. – 2004. – №3-4. – С. 206-209
4. Нікітіна Н. Українська мова на телебаченні// Дивослово. – 2004. – №12. – С.3-12
5. Правописний словник української мови: близько 40000 слів/ За загал. ред. проф. Д. Х. Баранника. – Харків: Око, 1997. – 416с.
6. Російсько-український словник/ Уклад.: Н.Є. Лозова та ін. – К.: Наук. думка, 2003. – 1216 с.
7. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наук. думка, 1970-1980. – Т. 1
7. Терлак З. Синтаксичні кальки в аспекті норми// Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 34. Ч. П. – Львів, 2004. – С.498-504

ОЦІННІСТЬ У СТРУКТУРІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ОБРАЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Доп. - Балаєва С., ПР – 23

Наук. кер – к.філол.н., доц. Євграфова А. О.

У цій статті розглядаються проблеми створення публіцистичного образу національної ідеї з використанням оцінного значення слова, а також прагматичний потенціал